

ЕТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПСИХОЛОГІВ

Шеремета Сергій Ростиславович

доктор філософії в галузі психології

старший викладач кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

Термін «штучний інтелект» запровадив Дж. Маккарті у 1956 році [4, с. 2]. Проте, на сьогодні немає чіткого визначення терміну, в науковій літературі серед запропонованих визначень зустрічаються такі:

Штучний інтелект (далі – ШІ) – це симуляція людського інтелекту системою або комп'ютером. Його мета розробити машину, що здатна мислити як людина та імітувати людську поведінку: сприймання, мислення, навчання, планування, прогнозування тощо [4].

ШІ – це реальна здатність нелюдських машин або штучних сутностей виконувати завдання, вирішувати проблеми, спілкуватись, взаємодіяти та діяти логічно, що є подібним біологічних істот [3].

Використання ШІ все більше стає повсякденною річчю. Проте, як і кожен інструмент він має приносити користь та використовуватись доцільно. Все більше зустрічаємо випадки необдуманого використання даного інструменту, в тому числі, серед академічного середовища психологів.

Cheng A., Calhoun A. та Reedy G., у власному дослідженні, щодо етичного використання генеративних ШІ, зазначають, що існує мало чітких рекомендацій щодо того, як ШІ слід легітимно використовувати для написання наукової літератури [2].

Автори виокремлюють три значні загрози використання ШІ в академічних текстах:

Першою є плагіат, оскільки ШІ генерує текст на основі доступних даних і може відтворювати оригінальні джерела дослівно, без належної перевірки. В свою чергу це призводить до цитування уже тексту з плагіатом.

Другою виділяють – галюцинації ШІ. Такі моделі як ChatGPT можуть генерувати переконливий, але вигаданий контент. Моделі не можуть диференціювати реальні дані від фіктивних.

Третя загроза – фабрикавані посилання. Існують часті випадки в яких ШІ генерує вигадані посилання [2, с. 3]. Зокрема існує дослідження в якому серед 50 коротких медичних статей згенерованих ChatGPT. Серед них 16% були повністю вигадані, а 38% мали невірний або вигаданий DOI [1].

Відповідно до цього автори сформуливали три рівні етичного використання ШІ:

Рівень 1 – Найбільш прийнятний (перекструктурування наявного тексту): виправлення граматики та орфографії; покращення читабельності тексту та його зрозумілості; переклад роботи іншою мовою.

Рівень 2 – Умовно прийнятний (генерація нового тексту за редагуванням автора роботи): створення структури/плану на основні вже створеного матеріалу; резюмування тексту; мозковий штурм ідей та критики; покращення зрозумілості чернеток.

Рівень 3 – Етично сумнівний (не рекомендується використовувати): написання тексту без надання власних умовиводів; інтерпретація даних дослідження; проведення літературного огляду; перевірка на плагіат або етичність [2, с. 4]

Іншим важливим аспектом етичного використання є перевірка себе за чотирма запитанням:

1. Чи залишається моя робота наповнена основними ідеями, інсайтами, критичним аналізом мого авторства?

2. Чи не підриває використання ШІ компетентність людей у ключових дослідницьких навичках?

3. Чи було мною перевірено контент (в т.ч. посилання на точність і відсутність упереджень?

4. Мною було прозоро описано використання ШІ в даній роботі? [2, с. 7]

Також автори рекомендують описувати використання ШІ в розділі «методи», де автори описують, як саме використовувались інструменти [2].

Відповідно до інформації зазначеної вище використання ШІ вже є частиною життя, але цей інструмент слід використовувати етично, з урахуванням шкоди для академічної спільноти, науки та самого автора.

Література:

1. Athaluri S. A., Manthana S. V., Kesapragada V., Yarlagadda V., Dave T., Duddumpudi R. T. S. *Exploring the boundaries of reality: investigating the phenomenon of artificial intelligence hallucination in scientific writing through ChatGPT references*. Cureus. 2023. Vol. 15, № 4. e37432. DOI: 10.7759/cureus.37432.

2. Cheng A., Calhoun A., Reedy G. *Artificial intelligence-assisted academic writing: recommendations for ethical use*. Advances in Simulation. 2025. Vol. 10, № 1. P. 22. DOI: 10.1186/s41077-025-00350-6.

3. Gil de Zúñiga H., Goyanes M., Durotoye T. *A Scholarly Definition of Artificial Intelligence (AI): Advancing AI as a Conceptual Framework in Communication Research*. Political Communication. 2024. Vol. 41, № 2. P. 317–334. DOI: 10.1080/10584609.2023.2290497.

4. Xu Y. et al. *Artificial intelligence: A powerful paradigm for scientific research*. The Innovation. 2021. Vol. 2, № 4. P. 100179. DOI: 10.1016/j.xinn.2021.100179.